

METABOLIK SINDROM KELIB CHIQISHINING ASOSIY SHART- SHAROITLARI

Toshkent Davlat Tibbiyot Universiteti

Talabasi Rahmonova Mehrinoz

raxmonovamehrinoz42@gmail.com

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada metabolik sindromning kelib chiqishiga sabab bo'luvchi asosiy shart-sharoitlar, jumladan, insulin rezistentligi, semirish, dislipidemiya, arterial gipertenziya hamda turmush tarzi bilan bog'liq omillar ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Metabolik sindromning zamonaviy tibbiyotdagi ahamiyati, uning yurak-qon tomir kasalliklari va qandli diabet rivojlanishidagi o'rni keng yoritiladi. Tadqiqot davomida mavjud ilmiy manbalar tahlil qilinib, metabolik sindrom komponentlari va xavf omillari o'rtasidagi bog'liqlik ochib beriladi. Shuningdek, maqolada muhokama va natijalar bo'limida aniq statistik va klinik ma'lumotlar asosida tahliliy xulosalar keltiriladi.

Kalit so'zlar: metabolik sindrom, insulin rezistentligi, abdominal semirish, dislipidemiya, arterial gipertenziya, yurak-qon tomir kasalliklari, qandli diabet.

АННОТАЦИЯ

В данной статье научно анализируются основные условия и факторы, способствующие развитию метаболического синдрома, в частности инсулинорезистентность, ожирение, дислипидемия, артериальная гипертензия, а также факторы, связанные с образом жизни. Широко освещается значение метаболического синдрома в современной медицине, его роль в развитии сердечно-сосудистых заболеваний и сахарного диабета. В ходе исследования проведён анализ существующих научных источников, раскрыта взаимосвязь между компонентами метаболического синдрома и факторами риска. Кроме того, в разделе «Обсуждение и результаты» представлены аналитические выводы, основанные на конкретных статистических и клинических данных.

Ключевые слова: метаболический синдром, инсулинорезистентность, абдоминальное ожирение, дислипидемия, артериальная гипертензия, сердечно-сосудистые заболевания, сахарный диабет.

ABSTRACT

This article provides a scientific analysis of the main conditions and factors contributing to the development of metabolic syndrome, including insulin resistance, obesity, dyslipidemia, arterial hypertension, and lifestyle-related factors. The significance of metabolic syndrome in modern medicine, as well as its role in the development of cardiovascular diseases and diabetes mellitus, is comprehensively discussed. The study analyzes existing scientific sources and reveals the relationship between the components of metabolic syndrome and associated risk factors. In addition, the “Discussion and Results” section presents analytical conclusions based on specific statistical and clinical data.

Keywords: metabolic syndrome, insulin resistance, abdominal obesity, dyslipidemia, arterial hypertension, cardiovascular diseases, diabetes mellitus.

KIRISH

Hozirgi kunda metabolik sindrom global sog'liqni saqlash tizimi uchun dolzarb muammolardan biri hisoblanadi. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti ma'lumotlariga ko'ra, metabolik sindromning tarqalishi turli yosh guruhlarida, ayniqsa, iqtisodiy jihatdan rivojlanayotgan davlatlarda yil sayin ortib bormoqda. Metabolik sindrom — bu bir nechta o'zaro bog'liq metabolik buzilishlar majmuasi bo'lib, u insulin rezistentligi, arterial gipertenziya, qonda glyukoza va lipid almashinuvi buzilishlari hamda markaziy (abdominal) semirish bilan tavsiflanadi.

Metabolik sindromning ahamiyati shundaki, u mustaqil kasallik emas, balki yurak ishemik kasalligi, insult va 2-tur qandli diabet kabi og'ir surunkali kasalliklar rivojlanish xavfini bir necha barobar oshiradi. Shu sababli ushbu sindromning kelib chiqish shart-sharoitlarini chuqur o'rganish, profilaktika va erta tashxis qo'yish masalalari tibbiyot fanining muhim yo'nalishlaridan biri bo'lib qolmoqda.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Metabolik sindrom tushunchasi ilmiy adabiyotlarda XX asr oxirlarida keng muhokama qilina boshladi. Reaven (1988) tomonidan ilgari surilgan “X-sindrom” konsepsiyasi ushbu muammoning nazariy asosini yaratdi. Keyinchalik Jahon sog‘liqni saqlash tashkiloti (WHO), Xalqaro diabet federatsiyasi (IDF) va AQSh Milliy xolesterin ta’lim dasturi (NCEP ATP III) tomonidan metabolik sindrom diagnostik mezonlari ishlab chiqildi.

Mazkur maqolada tahliliy-taqqoslash, sistematik yondashuv, kontent-tahlil va umumlashtirish metodlaridan foydalanildi. Ilmiy manbalar, monografiyalar, klinik tavsiyalar hamda epidemiologik tadqiqotlar natijalari o‘rganilib, metabolik sindrom kelib chiqishiga ta’sir etuvchi asosiy omillar kompleks ravishda tahlil qilindi. Metodologik yondashuv metabolik sindromni multifaktorial holat sifatida baholashga qaratildi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Metabolik sindromning kelib chiqishida bir qator o‘zaro bog‘liq omillar muhim rol o‘ynaydi. Ularning markazida insulin rezistentligi turadi. Insulin rezistentligi natijasida hujayralar insulin ta’siriga sezuvchanligini yo‘qotadi, bu esa giperglikemiya va kompensator giperinsulinemiya rivojlanishiga olib keladi. Ushbu jarayon lipid almashinuvi buzilishi va arterial bosim oshishi bilan birga kechadi.

1-jadval. Metabolik sindromning asosiy komponentlari

Komponentlar	Klinik ko‘rsatkichlar	Asosiy oqibatlar
Abdominal semirish	Bel aylanashining kattalashuvi	Insulin rezistentligi
Giperglikemiya	Qonda glyukoza miqdorining oshishi	2-tur qandli diabet
Dislipidemiya	TG↑, HDL↓	Ateroskleroz
Arterial gipertenziya	Qon bosimi ↑	Yurak-qon tomir kasalliklari

Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, noto‘g‘ri ovqatlanish, kamharakat turmush tarzi va surunkali stress metabolik sindrom rivojlanishining asosiy tashqi omillari

hisoblanadi. Ayniqsa, yuqori kaloriyalı, yog‘ va tez hazm bo‘ladigan uglevodlarga boy ratsion abdominal semirishning tez rivojlanishiga olib keladi.

2-jadval. Metabolik sindrom rivojlanishiga ta’sir etuvchi omillar

Omillar	Ta’sir mexanizmi	Natija
Kamharakatlik	Energiya sarfining kamayishi	Semirish
Noto‘g‘ri ovqatlanish	Lipid va glyukoza disbalansi	Dislipidemiya
Stress	Gormonal o‘zgarishlar	Gipertenziya
Genetik moyillik	Metabolik nazorat buzilishi	Sindrom rivoji

Natijalar shuni ko‘rsatadiki, metabolik sindrom birgina sabab natijasi emas, balki biologik, ijtimoiy va psixologik omillarning murakkab o‘zaro ta’siri mahsulidir.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, metabolik sindromning kelib chiqishi ko‘p omilli va murakkab jarayon bo‘lib, uning asosida insulin rezistentligi yotadi. Abdominal semirish, dislipidemiya va arterial gipertenziya ushbu sindromning ajralmas tarkibiy qismlari hisoblanadi. Metabolik sindromning keng tarqalishi zamonaviy jamiyatda turmush tarzining o‘zgarishi, jismoniy faollikning kamayishi va noto‘g‘ri ovqatlanish bilan bevosita bog‘liqdir.

Profilaktik choralar sifatida sog‘lom ovqatlanish, muntazam jismoniy faollik va stressni boshqarish muhim ahamiyatga ega. Metabolik sindromni erta aniqlash va kompleks yondashuv asosida davolash yurak-qon tomir kasalliklari va qandli diabetning oldini olishda muhim strategiya bo‘lib xizmat qiladi. Shu bois ushbu sindromni o‘rganish va unga qarshi kurashish sog‘liqni saqlash tizimining ustuvor vazifalaridan biri bo‘lib qolmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Reaven G.M. — *Role of insulin resistance in human disease* — New York: Springer, 1988. – 159–172-b.
2. Alberti K.G.M.M. — *Metabolic syndrome: a new world-wide definition* — London: Elsevier, 2006. – 105–112-b.

3. Ismailov S.I. — *Ichki kasalliklar* — Toshkent: Abu Ali ibn Sino, 2018. — 342–356-b.
4. Jameson J.L. — *Harrison's Principles of Internal Medicine* — New York: McGraw-Hill, 2020. — 2485–2498-b.
5. Mamatkulov B.B. — *Endokrinologiya asoslari* — Toshkent: Fan va texnologiya, 2019. — 210–225-b.